

یادداشت سیاستی طرح پژوهشی / مطالعاتی:

**انرژی به مثابه‌ی جانشینی برای سرمایه و
اشتغال: شواهدی از کارخانجات ایران در
دوران قبل و بعد از اصلاح قیمت انرژی**

مدیر طرح:

کوثر یوسفی

استادیار موسسه عالی آموزش و پژوهش برنامه‌ریزی و مدیریت

تاریخ تهیه:

تابستان ۱۳۹۸

۱- نام و مشخصات کتاب‌شناختی پروژه

عنوان طرح: انرژی به مثابه‌ی جانشینی برای سرمایه و اشتغال: شواهدی از کارخانجات ایران در دوران قبل و بعد از اصلاح قیمت انرژی

تاریخ:	یادداشت سیاستی طرح پژوهشی / مطالعاتی	 <p>ریاست جمهوری موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی معاونت پژوهشی - دفتر طرح‌های پژوهشی</p>
پیوست:		
کد مستند: R.R.RE04.000		
شماره صفحه: ۲ از ۳		

مدیر طرح: کوثر یوسفی
کارفرما: موسسه عالی آموزش و پژوهش برنامه‌ریزی و مدیریت

تاریخ آغاز: زمستان ۱۳۹۷
تاریخ پایان: تابستان ۱۳۹۸

یکی از اصلاحات ساختاری قابل ملاحظه طی دهه اخیر «اصلاح قیمت حامل‌های انرژی» بوده است که شامل افزایش قیمت انواع حامل‌ها اعم از برق، نفت سفید، نفت کوره، بنزین، گاز مایع و نفت گاز است. افزایش قیمتی در برخی از حامل‌های انرژی در سال اجرای برنامه تا حدود ۶ برابر هم رسیده است.

در مطالعه‌ی حاضر اولاً به بررسی آثار اصلاح قیمت حامل‌ها بر ساختار صنعت کشور پرداخته می‌شود؛ ثانیاً اطلاعات مفیدی برای پیش‌بینی آثار اصلاح مجدد قیمت‌ها در اختیار سیاستگذاران محترم قرار می‌گیرد. برای این منظور به‌طور خاص به این سوال پاسخ داده می‌شود که آیا پس از اصلاح قیمت حامل‌ها، ساختار تولید در صنعت ایران تغییر کرده است یا خیر. منظور از «ساختار تولید» در اینجا، استفاده‌ایست که صنایع از انرژی دارند؛ آیا از آن به عنوان یک واسطه استفاده می‌نمایند و یا یک نهاده‌ی تولید و به عنوان جانشینی برای سرمایه و اشتغال.

بر اساس نتایج مطالعه‌ی حاضر، نخست، حامل‌های انرژی (شامل سوخت‌های فسیلی و انرژی الکتریکی) نسبت به نهاده‌ی نیروی کار جانشین هستند. جانشین بودن به معنای آن است که در صورت افزایش دستمزد نیروی کار، از انرژی به عنوان جانشین آن استفاده می‌گردد.

دوم آنکه، پس از اصلاحات قیمتی، اگرچه در مواردی از شدت این جانشینی کاسته می‌شود، لیکن همچنان وجود دارد. بنابراین اگر هدف از اصلاحات قیمت انرژی (۱۳۸۹) آن بوده است که انرژی را از وضعیت «ماده اولیه» به یک نهاده‌ی «مکمل» برای تولید تبدیل نماید، باید گفت که چنین هدفی محقق نشده است.

تاریخ:	یادداشت سیاستی طرح پژوهشی / مطالعاتی	 <p>ریاست جمهوری موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی معاونت پژوهشی - دفتر طرح‌های پژوهشی</p>
پیوست:		
کد مستند: R.R.RE04.000		
شماره صفحه: ۳ از ۳		

سوم، حامل‌های انرژی (شامل سوخت‌های فسیلی و انرژی الکتریکی) نسبت به سرمایه فیزیکی در سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۸ مکمل هستند لیکن در سالهای پس از اصلاحات قیمت انرژی (۱۳۸۹ تا ۱۳۹۲) این رابطه به «جانشینی» تغییر می‌یابد. این نتیجه، در خلاف انتظار سیاست اصلاح قیمت انرژی است و هر چند که اظهار نظر قطعی در حیطه‌ی یافته‌های مطالعه‌ی حاضر نیست، لیکن یک توجیه سازگار با شهود اقتصادی آن است که به دلیل مسائل اقتصاد کلان کشور همچون تنگنای مالی و افزایش سود تسهیلات در در بازه‌ی مورد نظر، صنایع به سمت جانشین کردن سرمایه روی آورده‌اند.

نتایج فوق به‌طور متوسط برای کل صنعت برقرار هستند. اگر بخواهیم همین نتایج را برای صنایع با شدت مصرف انرژی بالا (فلزات، سایر کانی‌های فلزی، پالایشگاهی، لاستیک و پلاستیک، چوب، کاغذ و منسوجات) بررسی و تدقیق نماییم، همچنان، تمامی موارد فوق برقرار هستند..

بطور خلاصه، نتایج نشان می‌دهند که در اثر اصلاحات قیمتی انرژی، تغییر تکنولوژی (تغییر از جانشینی به مکمل) در کارگاه‌های صنعتی اتفاق نیافتاده که دلیل آن را می‌توان در عدم استمرار سیاست مذکور دانست. سیاست اصلاح قیمت انرژی به صورت یک سیاست گذرا و یک پرش قیمتی در سال ۱۳۸۹ انجام شد و پس از آن، قیمت اسمی انرژی ثابت مانده و به دلیل تورم، قیمت حقیقی مجددا کاهش یافته‌است. در صورتیکه سیاست به صورت مستمر اجرا می‌شد، انتظار می‌رفت که کارگاهها نیز تغییر تکنولوژی بدهند. لیکن، کارگاهها به دلیل عدم انتظار افزایش پایدار قیمت‌های حقیقی، انگیزه‌ای برای تغییر تکنولوژی نداشته‌اند.